UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

16 päivänä heinäkuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY – 6 ja 7 artikla – Kuluttajasopimukset – Kiinnelainat – Kohtuuttomat ehdot – Ehto, jossa lainanottaja velvoitetaan maksamaan kaikki kiinnelainan perustamisesta ja kuolettamisesta aiheutuvat kulut – Mainittujen ehtojen pätemättömyyden toteamisen vaikutukset – Kansallisen tuomioistuimen toimivalta, kun kyse on kohtuuttomaksi todetusta ehdosta – Kulujen jakaminen – Kansallisten dispositiivisten säännösten soveltaminen – 3 artiklan 1 kohta – Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointi – 4 artiklan 2 kohta – Arviointi ei koske sopimuksen pääkohdetta tai hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta koskevia sopimusehtoja – Edellytys – 5 artikla – Velvollisuus laatia sopimusehdot selkeästi ja ymmärrettävästi – Oikeudenkäyntikulut – Vanhentuminen – Tehokkuusperiaate

Yhdistetyissä asioissa C-224/19 ja C-259/19,

joissa on kyse kahdesta SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jotka Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca (Palma de Mallorcan alioikeus nro 17, Espanja) (C-224/19) ja Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta (Ceutan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ja tutkintatuomioistuin, Espanja) (C-259/19) ovat esittäneet 12.3.2019 ja 13.3.2019 tekemillään päätöksillä, joista ensimmäinen on saapunut unionin tuomioistuimeen 14.3.2019 ja jälkimmäinen 27.3.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

CY

vastaan

Caixabank SA (C-224/19)

ja

LG ja

PK

vastaan

Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (C-259/19),

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit S. Rodin (esittelevä tuomari), D. Šváby, K. Jürimäe ja N. Piçarra,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

julkisasiamies: H. Saugmandsgaard Øe,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– CY, edustajanaan N. Martínez Blanco, abogado,

– Caixabank SA, edustajanaan J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, abogado,

– LG, edustajinaan R. Salamanca Sánchez, abogado, ja M. C. Ruiz Reina, procuradora,

– Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA, edustajinaan C. Fernández Vicién, J. Capell Navarro ja A. Picón Franco, abogados,

– Espanjan hallitus, asiamiehinään L. Aguilera Ruiz ja M. J. García-Valdecasas Dorrego,

– Euroopan komissio, asiamiehinään J. Baquero Cruz ja N. Ruiz García,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 3–8 artiklan tulkintaa.

2 Nämä pyynnöt on esitetty kahdessa oikeusriidassa, joista ensimmäisessä vastakkain ovat CY ja Caixabank SA ja toisessa LG ja PK sekä Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA ja jotka koskevat kiinnelainasopimusten kohtuuttomia ehtoja.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 93/13

3 Direktiivin 93/13 johdanto-osan 16., 19., 20. ja 24. perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”vahvistettujen yleisten perusteiden mukaisesti suoritettua ehtojen kohtuuttoman luonteen arviointia, erityisesti julkisluonteisessa elinkeinotoiminnassa, jossa tarjotaan yhteisiä palveluja ottaen huomioon käyttäjien yhteisvastuu, on tarpeen täydentää mukana olevien erilaisten etujen yleisellä arvioinnilla; tähän kuuluu vilpittömän mielen vaatimus; arvioitaessa vilpitöntä mieltä on kiinnitettävä erityistä huomiota osapuolten neuvotteluasemien vahvuuteen sekä siihen, onko kuluttajaa jollakin tavoin kannustettu suostumaan ehtoon ja onko tavarat ja palvelut myyty tai toimitettu kuluttajan tekemästä erityistilauksesta; vilpittömän mielen vaatimuksen voi täyttää elinkeinonharjoittaja, joka kohtelee oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti toista osapuolta, jonka lailliset edut hänen on otettava huomioon,

– –

tämän direktiivin tarkoituksen mukaisesti kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa kohdistua ehtoihin, jotka koskevat sopimuksen pääkohdetta tai tavaroiden ja palvelujen hinta-laatusuhdetta; sopimuksen pääkohde ja hinta-laatusuhde voidaan kuitenkin ottaa huomioon arvioitaessa muiden ehtojen kohtuutonta luonnetta; – –

sopimukset on laadittava selvin ja ymmärrettävin ilmaisuin; kuluttajalle on tosiasiallisesti annettava tilaisuus tutkia kaikki ehdot, ja epäselvässä tapauksessa on kuluttajalle suotuisimman tulkinnan oltava etusijalla,

– –

jäsenvaltioiden tuomioistuimilla tai hallintoviranomaisilla on oltava käytettävissään riittävät ja tehokkaat keinot kuluttajasopimusten kohtuuttomien ehtojen soveltamisen lopettamiseksi.”

4 Direktiivin 93/13 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.

2. Tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja eikä kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja yhteisö ovat osallisina, määräyksiä tai periaatteita, varsinkaan liikenteen alalla.”

5 Tämän direktiivin 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

– –”

6 Mainitun direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa todetaan seuraavaa:

”Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.”

7 Saman direktiivin 93/13 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. – –”

8 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

9 Tämän direktiivin 7 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

10 Kyseisen direktiivin 8 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa tämän direktiivin soveltamisalalla perustamissopimuksen mukaisia tiukempia säännöksiä varmistaakseen kuluttajalle suojelun korkeamman tason.”

Espanjan oikeus

Kuninkaan asetus 1426/1989

11 Notaarien palkkioiden vahvistamisesta 17.11.1989 annetun kuninkaan asetuksen nro 1426/1989 (Real Decreto 1426/1989, por el que se aprueba el arancel de los notarios; BOE nro 285, 28.11.1989, s. 37169), sellaisena kuin se oli voimassa pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, liitteessä II olevassa 6.a säännössä säädetään seuraavaa:

”Palkkioiden maksuvelvollisuus koskee osapuolta, joka on antanut kyseisiä toimia tai palveluja koskevan toimeksiannon notaarille, sekä tapauksen mukaan aineellisoikeudellisissa säännöksissä ja verosäännöksissä tarkoitettua asianomaista – –”

Kuninkaan asetus 1427/1989

12 Kiinteistörekisterin pitäjien palkkioiden vahvistamisesta 17.11.1989 annetun kuninkaan asetuksen nro 1427/1989 (Real Decreto 1427/1989, por el que se aprueba el arancel de los registradores de la propiedad; BOE nro 285, 28.11.1989, s. 37171) liitteessä II olevassa kahdeksannessa säännössä, sellaisena kuin se oli voimassa pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, säädetään, että rekisterinpitäjän palkkioiden maksuvelvollisuus koskee ”henkilöitä, joiden hyväksi oikeus välittömästi merkitään tai kirjataan rekisteriin, ja palkkio voidaan periä myös henkilöltä, – – joka on pyytänyt kyseistä palvelua tai jonka hyväksi oikeus merkitään rekisteriin tai todistusta haetaan”.

LCGC

13 Yleisistä sopimusehdoista 13.4.1998 annetun lain 7/1998 (Ley 7/1998, sobre condiciones generales de la contratación; BOE nro 89, 14.4.1998, s. 12304), sellaisena kuin sitä sovellettiin pääasiassa kyseessä olevien sopimusten allekirjoituspäivänä (jäljempänä LCGC), 7 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Seuraavia yleisiä sopimusehtoja ei katsota osaksi sopimusta:

a) ehdot, joista kuluttaja ei ole todellisuudessa voinut olla kaikilta osin tietoinen sopimusta tehtäessä tai joita ei ole allekirjoitettu, silloin kun tätä on 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla edellytetty

b) ehdot, joiden sisältö on vaikeaselkoinen, monimerkityksinen, epäselvä tai vaikeatajuinen, paitsi jos sopimuksen hyväksynyt osapuoli on nämä viimeksi mainitut nimenomaisesti kirjallisesti hyväksynyt ja jos ne ovat niiden erityisten säännösten mukaisia, joissa säädetään kyseisellä alalla sopimukseen sisältyviltä ehdoilta edellytetyn avoimuuden vaatimuksista.”

14 LCGC:n 8 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Suoraan lain nojalla pätemättömiä ovat sellaiset yleiset sopimusehdot, joilla loukataan vastoin sopimuksen hyväksyneen osapuolen etua tämän lain säännöksiä tai jotakin muuta pakottavaa säännöstä tai kieltoa, ellei niissä ole säädetty muunlaisesta seuraamuksesta.

2. Pätemättömiä ovat erityisesti kohtuuttomat yleiset ehdot, jos sopimus on tehty kuluttajan kanssa – –”

Kuninkaan asetus 6/2000

15 Kiireellisistä toimenpiteistä kilpailun tehostamiseksi tavara- ja palvelumarkkinoilla 23.6.2000 annetun kuninkaan asetuksen 6/2000 (Real Decreto-Ley 6/2000, de Medidas Urgentes de Intensificación de la Competencia en Mercados de Bienes y Servicios; BOE nro 151, 24.6.2000, s. 22440), sellaisena kuin se oli voimassa pääasiassa kyseessä olevien sopimusten allekirjoituspäivänä, 40 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Luottolaitokset ja muut rahalaitokset ilmoittavat nimenomaisesti – – lainanottajan oikeudesta nimetä yhteisymmärryksessä lainanantajan kanssa henkilö tai yhteisö, joka arvioi kiinnityksen kohteena olevan kiinteistön arvon – –”

Kuninkaan asetus 1/2007

16 Kuluttajien ja käyttäjien suojelusta annetun yleisen lain ja muiden täydentävien lakien konsolidoidun toisinnon hyväksymisestä 16.11.2007 annetun kuninkaan asetuksen nro 1/2007 (Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias; BOE nro 287, 30.11.2007, s. 49181) 8 §:ssä, jonka otsikko on ”Kuluttajien ja käyttäjien perustavanlaatuiset oikeudet”, säädetään seuraavaa:

”Kuluttajien ja käyttäjien perustavanlaatuiset oikeudet ovat seuraavat:

– –

b) legitiimien taloudellisten ja sosiaalisten etujen suoja erityisesti sopimattomia kaupallisia menettelyjä ja kohtuuttomia sopimusehtoja vastaan

– –

d) oikeus saada oikeaa tietoa ostamistaan tavaroista ja palveluista ja oikeus saada opastus ja ohjeet näiden tavaroiden ja palveluiden asianmukaisesta käytöstä, kulutuksesta tai nautinnasta. – –”

17 Kuninkaan asetuksen 1/2007 60 §:ssä, jonka otsikko on ”Ennen sopimusta annettavat tiedot”, säädetään seuraavaa:

”1. Elinkeinonharjoittajan on, ennen kuin sopimus tai vastaava tarjous sitoo kuluttajaa tai käyttäjää, annettava tälle selkeästi ja ymmärrettävästi asiaankuuluvat, oikeat ja riittävät tiedot sopimuksen pääasiallisista ominaispiirteistä ja etenkin sen oikeudellisista ja taloudellisista edellytyksistä, jolleivät kyseiset ominaispiirteet käy selvästi ilmi asiayhteydestä.

2. Merkityksellisiä ovat tässä laissa tai muussa sovellettavassa säädöksessä vahvistetut velvollisuudet antaa tietoja tavaroista tai palveluista sekä

a) tavaroiden tai palvelujen pääominaisuuksista siinä laajuudessa kuin viestimen ja tavaroiden tai palvelujen kannalta on asianmukaista

– –

c) kokonaishinnoista mukaan luettuina kaikki verot. Mikäli tavaran tai palvelun luonteesta johtuen hintaa ei voida kohtuudella laskea etukäteen tai se riippuu lisäkustannuksista, hinnan laskutapa sekä tapauksen mukaan kaikki muut rahti-, toimitus- tai postimaksut tai, ellei näitä kustannuksia voida kohtuudella laskea etukäteen, se seikka, että kuluttaja voi joutua maksamaan tällaisia lisämaksuja.

Kuluttajalle tai käyttäjälle annettavissa tavaroiden tai palvelujen hintaa koskevissa tiedoissa, mainonta mukaan lukien, on ilmoitettava kokonaishinta erottelemalla tarvittaessa sovellettavien lisämaksujen tai alennusten määrä, kuluttajalle tai käyttäjälle vyörytettyjen lisäkustannusten määrä ja lisäpalveluista, rahoituksesta, erilaisten maksuvälineiden käytöstä tai muista maksuehdoista aiheutuvat lisäkulut. – –”

18 Kuninkaan asetuksen 1/2007 80 §:ssä, jonka otsikko on ”Ehtoihin, joista ei ole erikseen neuvoteltu, sovellettavat vaatimukset”, säädetään seuraavaa:

”1. Kuluttajien ja käyttäjien kanssa tehdyissä sopimuksissa, jotka sisältävät ehtoja, joista ei ole erikseen neuvoteltu, – – kyseisten ehtojen on täytettävä seuraavat vaatimukset:

a) Niiden sanamuodon on oltava täsmällinen, selkeä ja yksinkertainen ja välittömästi ymmärrettävissä – –

b) Ehtojen on oltava saatavilla ja luettavissa, jotta kuluttaja ja käyttäjä voivat saada tiedon ehdoista ja niiden sisällöstä ennen sopimuksen tekemistä. – –

c) Ehtojen on oltava lojaliteettiperiaatteen mukaisia ja niiden osalta on noudatettava oikeudenmukaista tasapainoa sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välillä, jolloin kohtuuttomien sopimusehtojen käyttö on joka tapauksessa kiellettyä. – –”

19 Kuninkaan asetuksen 1/2007 82 §:ssä, jonka otsikko on ”Kohtuuttoman ehdon käsite”, säädetään seuraavaa:

”1. Kohtuuttomina pidetään kaikkia sellaisia sopimusehtoja, joista ei ole erikseen neuvoteltu, sekä kaikkia käytäntöjä, joista ei ole nimenomaisesti sovittu, jos ne lojaliteettiperiaatteen vastaisesti aiheuttavat kuluttajan ja käyttäjän vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. – – Jos elinkeinonharjoittaja väittää, että tietystä ehdosta on neuvoteltu erikseen, sillä on tästä seikasta todistustaakka.

3. Sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioinnissa tarkastellaan sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonnetta, kaikkia sopimuksen tekoon liittyviä olosuhteita sekä muita sopimuksen ehtoja tai sellaisen toisen sopimuksen ehtoja, josta se on riippuvainen. – –”

20 Kuninkaan asetuksen 1/2007 83 §:ssä, jonka otsikko on ”Kohtuuttomien ehtojen pätemättömyys ja sopimuksen pysyminen voimassa”, säädetään seuraavaa:

”Kohtuuttomat sopimusehdot ovat pätemättömiä, ja niistä ei katsota sovitun. Tässä tarkoituksessa tuomioistuin toteaa asianosaisia kuultuaan, että sopimuksessa olevat kohtuuttomat ehdot ovat pätemättömiä, mutta sopimus jää muilta osin sopimuspuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

21 Kuninkaan asetuksen 1/2007 87 §:n, jonka otsikko on ”Ehtojen kohtuuttomuus vastavuoroisuuden puuttumisen vuoksi”, 5 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kohtuuttomiksi katsotaan ehdot, jotka lojaliteettiperiaatteen vastaisesti merkitsevät vastavuoroisuuden puuttumista sopimuksessa kuluttajan ja käyttäjän haitaksi ja joita ovat erityisesti:

– –

5. – – muut ehdot, joissa velvoitetaan maksamaan sellaisista tavaroista tai palveluista, joita ei tosiasiallisesti ole käytetty tai kulutettu. – –”

22 Kuninkaan asetuksen 1/2007 89 §:ssä, jonka otsikko on ”Kohtuuttomat ehdot, jotka vaikuttavat sopimuksen täydentämiseen ja täyttämiseen”, säädetään seuraavaa:

”Kohtuuttomiksi katsotaan joka tapauksessa seuraavat ehdot:

– –

4. Kuluttajan ja käyttäjän velvoittaminen ostamaan lisätuotteita ja -palveluja, joita hän ei ole pyytänyt.

5. Hinnankorotukset lisäpalveluista – –, jotka eivät vastaa sellaisia lisäsuorituksia, jotka voidaan hyväksyä tai hylätä – –”

Laki 2/2009

23 Kiinnelainojen tai -luottojen kuluttajille myöntämisen sekä laina- tai luottosopimusten tekemiseen liittyvien välityspalvelujen sääntelystä 31.3.2009 annetun lain nro 2/2009 (Ley 2/2009, por la que se regula la contratación con los consumidores de préstamos o créditos hipotecarios y de servicios de intermediación para la celebración de contratos de préstamo o crédito; BOE nro 79, 1.4.2009, s. 30843) 5 §:n, jonka otsikko on ”Hinnoittelun avoimuutta koskevat velvoitteet”, 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Yritykset vahvistavat vapaasti tariffinsa, jotka liittyvät palkkioihin, ehtoihin ja kuluihin, jotka voidaan vyöryttää kuluttajille, ilman muita rajoituksia kuin ne, joista tässä laissa – – ja [kuninkaan asetuksessa 1/2007] säädetään.

Palkkioiden, korvausten ja kulujen, jotka voidaan vyöryttää, mukaan lukien neuvontapalvelut, tariffeista on käytävä ilmi tilanteet, joissa niitä sovelletaan, sekä tarvittaessa se, kuinka usein niitä sovelletaan. Asiakkaalle vyörytettyjen palkkioiden tai korvausten on vastattava tosiasiallisesti suoritettuja palveluja tai kuluja. Palveluista, joita asiakas ei ole nimenomaisesti hyväksynyt tai pyytänyt, ei saa periä mitään palkkiota eikä kuluja.”

LEC

24 Siviiliprosessista 7.1.2000 annetun lain 1/2000 (Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil; BOE nro 7, 8.1.2000, s. 575), sellaisena kuin se oli voimassa pääasiassa kyseessä olevien sopimusten allekirjoitushetkellä (jäljempänä LEC), 394 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Ensimmäisessä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut maksaa se asianosainen, jonka kaikki vaatimukset on hylätty, paitsi jos tuomioistuin asianmukaisesti perustellen katsoo, että asiaan liittyi vakavia tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja koskevia epäilyjä.

– –

2. Jos vaatimukset hyväksytään tai ne hylätään osittain, kukin asianosainen velvoitetaan maksamaan asian käsittelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulunsa ja korvaamaan puolet yhteisistä kuluista, jollei ole perusteltua syytä velvoittaa jompikumpi asianosaisista korvaamaan oikeudenkäyntikulut aiheettoman prosessoinnin perusteella.

– –”

Siviililaki

25 Espanjan siviililain (Código Civil) 1303 §:n sanamuoto on seuraava:

”Jos sopimusvelvoite todetaan pätemättömäksi, sopimuspuolten on palautettava toisilleen sopimuksen kohde, tuotto ja hinta korkoineen, ellei seuraavissa pykälissä säädetystä muuta johdu.”

26 Siviililain 1964 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Velvoiteoikeudelliset kanteet, joihin ei sovelleta erityistä määräaikaa, vanhenevat viidessä vuodessa siitä päivästä, jona velvoitteen katsotaan syntyneen. Kun kyse on jatkuvista velvoitteista tehdä tai olla tekemättä jotakin, määräaika alkaa kulua kustakin laiminlyönnistä.”

27 Siviililain 1969 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Ellei erityissäännöksessä muuta säädetä, kanneoikeuden menettämisen määräaika lasketaan kannetyypistä riippumatta siitä päivästä, jona kanne on ollut nostettavissa.”

Luottolaitosten korkokantaa, toimintasääntöjä, asiakkaille tiedottamista ja mainontaa koskeva päätös

28 Luottolaitosten korkokantaa, palkkioita, toimintasääntöjä, asiakkaille tiedottamista ja mainontaa koskevan 12.12.1989 annetun asetuksen (Orden sobre tipos de interés y comisiones, normas de actuación, información a clientes y publicidad de las Entidades de crédito; BOE nro 303, 19.12.1989, s. 39289), sellaisena kuin se oli voimassa pääasiassa kyseessä olevien sopimusten allekirjoitushetkellä, 1 luvun sanamuoto on seuraava:

”Luottolaitokset voivat vapaasti vahvistaa toimistaan tai palveluistaan perimänsä palkkiot.

– –

Palveluista, joita asiakas ei ole nimenomaisesti hyväksynyt tai pyytänyt, ei peritä mitään palkkiota tai kuluja. Asiakkaalle vyörytettyjen palkkioiden tai kulujen on vastattava tosiasiallisesti suoritettuja palveluja tai aiheutuneita kustannuksia.”

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

Asia C-224/19

29 CY teki Caixabankin kanssa 16.5.2000 notaarin vahvistaman kiinnelainasopimuksen, jonka alkuperäinen määrä oli 81 136,63 euroa ja jossa määrättiin myös vaihtuvien korkojen maksamisesta.

30 Kyseisen sopimuksen neljännessä ehdossa edellytetään, että lainanottaja maksaa ”toimituspalkkion”. Tässä ehdossa määrätään seuraavaa:

”Lainanottaja maksaa [Caixabankille] seuraavat palkkiot:

A) – Lainan kokonaisenimmäismäärän toimituspalkkio, joka on maksettava kertamaksulla tämän asiakirjan [laatimisen yhteydessä]: 1 prosentti eli satakolmekymmentäviisi tuhatta (135 000) Espanjan pesetaa, joka vastaa 811,37:ää euroa.”

31 Kyseisen sopimuksen viidennen ehdon mukaan lainanottajan on maksettava kaikki kiinnityksen perustamista ja kuolettamista koskevat kulut. Tämä ehto kuuluu seuraavasti:

”Lainanottaja vastaa kiinnitetyn kiinteistön arvioimisesta aiheutuvista kuluista, muista maksuista ja veroista, jotka johtuvat tästä notaarin vahvistamasta asiakirjasta ja sillä vahvistetuista asiakirjoista ja sopimuksista sekä siitä, että kiinteistö on merkitty Registro de la Propiedadiin (kiinteistörekisteri), kaikista muista kuluista ja veroista, jotka johtuvat kaikista sellaisista toimista, jotka ovat tarpeen, jotta tämä asiakirja ja sen vaikutusten lakkaamisen toteava asiakirja kirjataan kiinteistörekisteriin, mukaan lukien kaikki muut maksut ja verot, jotka aiheutuvat lainattujen summien täysimääräiseen tai osittaiseen vastaanottamiseen liittyvistä tositteista, sekä takaisinperinnästä aiheutuvista asianajajien ja ulosottomiesten palkkioista siinäkin tapauksessa, että viimeksi mainittujen toiminta ei ole välttämätöntä.”

32 CY nosti 22.3.2018 kanteen Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorcassa (Palma de Mallorcan alioikeus nro 17, Espanja) ja vaati, että kyseisen sopimuksen neljäs ja viides sopimusehto (jäljempänä riidanalaiset sopimusehdot) todetaan kuluttajansuojaa koskevan lainsäädännön perusteella niiden kohtuuttomuuden vuoksi pätemättömiksi ja että kaikki näiden ehtojen mukaisesti maksetut määrät palautetaan. Caixabank puolestaan vetosi riidanalaisten ehtojen täyteen pätevyyteen. CY katsoi tässä menettelyssä tarpeelliseksi, että kansallinen tuomioistuin esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä kyseisistä riidanalaisista sopimusehdoista.

33 Kiinnityksestä aiheutuvia kuluja koskevan ehdon osalta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa, että Espanjan oikeuskäytännössä katsotaan pääasiallisesti, että tämäntyyppiset ehdot ovat kohtuuttomia ja näin ollen pätemättömiä. Kyseinen tuomioistuin huomauttaa kuitenkin, että tämän pätemättömyyden vaikutusten osalta Espanjan tuomioistuimet ovat päätyneet erilaisiin ja ristiriitaisiin ratkaisuihin, joilla kuluttajat ja rahalaitokset saatetaan oikeudellisesti epävarmaan tilanteeseen. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ottaa tässä yhteydessä huomioon useita oikeuskäytäntötapauksia, joita se pitää ”kohtuullistavina” pätemättömyyden toteamisen palauttavien vaikutusten osalta, ja pohtii, ovatko ne yhteensopivia direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan kanssa, luettuna yhdessä direktiivin 7 artiklan 1 kohdan kanssa.

34 Toimituspalkkion maksamiseen velvoittavasta ehdosta Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca huomauttaa, että maakunnalliset ylioikeudet ovat olleet yksimielisiä sen kohtuuttomuudesta ja pätemättömyydestä, koska tällainen palkkio ei vastaa mitään todellisia tai tosiasiallisia palveluja tai kuluja. Sitä vastoin Tribunal Supremo (ylin tuomioistuin, Espanja) on hiljattain poikennut tästä oikeuskäytäntölinjauksesta ja katsonut, että toimituspalkkio oli osa lainasopimuksen pääkohdetta ja että sen kohtuuttomuutta ei voitu arvioida direktiivin 4 artiklan 2 kohdan perusteella. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii tämän Tribunal Supremon päättelyn perusteltavuutta ja kysyy myös, vaikuttaako tähän kysymykseen annettavaan vastaukseen se, että Espanjan kuningaskunta ei ole saattanut mainittua direktiivin 93/13 4 artiklaa osaksi Espanjan lainsäädäntöä kuluttajansuojan korkeamman tason takaamiseksi tämän direktiivin 8 artiklan mukaisesti.

35 Tässä tilanteessa Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat kolmetoista ennakkoratkaisukysymystä:

”1) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, voidaanko sellaisen sopimusehdon, jossa kiinnelainan rekisteriin merkitsemisestä, merkinnän uusimisesta tai rekisteristä poistamisesta aiheutuvat kulut määrätään lainanottajan maksettaviksi, pätemättömäksi toteamisen vaikutuksia kohtuullistaa palauttamista koskevien vaikutusten osalta sen jälkeen, kun ehto on todettu pätemättömäksi kohtuuttomuuden vuoksi?

2) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, voidaanko sellaista kansallista oikeuskäytäntöä, jonka mukaan notaari- ja hallinnointikulut on jaettava puoliksi lainanantajan ja lainanottajan kesken sen jälkeen, kun sopimusehto, jossa kiinnelainan rekisteriin merkitsemisestä, merkinnän uusimisesta tai rekisteristä poistamisesta aiheutuvat kulut määrätään lainanottajan maksettaviksi, on todettu pätemättömäksi, pitää kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi toteamisen vaikutusten kohtuullistamisena tuomioistuimessa ja siten direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaan sisältyvän sitomattomuusperiaatteen vastaisena?

3) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, onko kansallista oikeuskäytäntöä, jonka mukaan lainanottajan on sen jälkeen, kun sopimusehto, jossa kiinnelainan rekisteriin merkitsemisestä, merkinnän uusimisesta tai rekisteristä poistamisesta aiheutuvat kulut määrätään lainanottajan maksettaviksi, on todettu pätemättömäksi, vastattava myös kiinteistön arviointikuluista ja leimaverosta, joka aiheutuu kiinnelainan merkitsemisestä kiinnitysrekisteriin, pidettävä sen periaatteen vastaisena, jonka mukaan pätemättömäksi todettu kohtuuton ehto ei sido kuluttajaa, ja onko direktiivin 93/13 3 artiklan 2 kohdan vastaista asettaa lainanottajalle todistustaakka siitä, että hänen ei annettu toimittaa omaa arviotaan kiinteistön arvosta?

4) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, onko kansallista oikeuskäytäntöä, jonka mukaan sopimusehdolla, jossa kaikki kiinnelainan rekisteriin merkitsemisestä, merkinnän uusimisesta tai rekisteristä poistamisesta aiheutuvat kulut määrätään lainanottajan maksettaviksi, voi vielä pätemättömäksi toteamisensakin jälkeen olla vaikutuksia lainanottajaan silloin, kun hän tekee rekisterimerkintöihin muutoksia tai poistaa kiinnityksen rekisteristä, koska lainanottajan on yhä maksettava näistä muutoksista tai kiinnityksen rekisteristä poistamisesta aiheutuvat kulut, pidettävä kyseisen direktiivin vastaisena ja loukataanko näiden kulujen määräämisellä lainanottajan maksettaviksi periaatetta, jonka mukaan pätemättömäksi todettu ehto ei sido kuluttajaa?

5) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta, luettuna yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, vaarannetaanko kyseisen direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu elinkeinonharjoittajaan kohdistuva varoittava vaikutus sellaisella kansallisella oikeuskäytännöllä, jolla osittain poistetaan sopimusehdon, jossa kaikki kiinnelainan rekisteriin merkitsemisestä, merkinnän uusimisesta tai rekisteristä poistamisesta aiheutuvat kulut määrätään lainanottajan maksettaviksi, kohtuuttomaksi toteamisen palauttamista koskevat vaikutukset?

6) Voiko kansallinen oikeuskäytäntö, jolla kohtuullistetaan palauttamista koskevia vaikutuksia sopimusehdon, jossa kaikki kiinnelainan rekisteriin merkitsemisestä, merkinnän uusimisesta tai rekisteristä poistamisesta aiheutuvat kulut määrätään lainanottajan maksettaviksi, pätemättömäksi toteamisen jälkeen ja vedotaan lainanottajan etuun, olla unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistetun periaatteen, jonka mukaan pätemättömiksi todettuja ehtoja ei saa kohtuullistaa, ja direktiivin [93/13] 6 artiklassa tarkoitetun sitomattomuusperiaatteen vastainen?

7) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 3 artiklan 1 ja 2 kohta, voiko kansallinen oikeuskäytäntö, jonka mukaan toimituspalkkiota koskeva sopimusehto läpäisee automaattisesti avoimuusvalvonnan, olla kyseisen direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun käänteisen todistustaakan periaatteen vastainen, koska elinkeinonharjoittajan ei tarvitse näyttää toteen, että se on antanut kuluttajalle ennakkotiedot ehdosta ja että siitä on neuvoteltu erikseen?

8) Onko direktiivin 93/13 3 artiklan ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön vastaisena pidettävä sitä, että kansallisessa oikeuskäytännössä katsotaan, että kuluttajan on katsottava olevan tietoinen rahalaitosten tavanomaisesta käytännöstä periä toimituspalkkio ja että tästä syystä lainanantajalta ei ole tarpeen vaatia minkäänlaista näyttöä sen osoittamiseksi, että ehdosta on neuvoteltu erikseen, vai onko lainanantajan sen sijaan joka tapauksessa osoitettava, että ehdosta on neuvoteltu erikseen?

9) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 3 ja 4 artikla ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, voidaanko kyseisen direktiivin vastaisena pitää kansallista oikeuskäytäntöä, jonka mukaan toimituspalkkiota koskevan sopimusehdon kohtuuttomuutta ei voida arvioida 4 artiklan 2 kohdan perusteella, koska se koskee sopimuksen pääkohteen määrittelyä, vai onko päinvastoin katsottava, että toimituspalkkio ei sisälly sopimuksen hintaan vaan se on ainoastaan liitännäinen korvaus ja että tästä syystä kansallisen tuomioistuimen on voitava tutkia sen avoimuus ja/tai sisältö ratkaistakseen, onko se kansallisen oikeuden mukaan kohtuuton?

10) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohta, jota ei ole saatettu osaksi Espanjan oikeusjärjestystä LCGC:llä, onko kyseisen direktiivin 8 artiklan vastaisena pidettävä sitä, että espanjalainen tuomioistuin tukeutuu mainittuun 4 artiklan 2 kohtaan ja soveltaa sitä, vaikka se on lainsäätäjän tahdosta jätetty saattamatta osaksi Espanjan oikeusjärjestystä, jotta kaikkiin elinkeinonharjoittajien kuluttajien kanssa tekemiin sopimuksiin sisältyviin ehtoihin, myös niihin, jotka koskevat sopimuksen pääkohteen määrittelyä ja jotka on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, voitaisiin soveltaa täysimääräistä kuluttajansuojaa, jos katsotaan, että toimituspalkkiota koskeva ehto on lainasopimuksen pääkohde?

11) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohta, onko katsottava, että toimituspalkkiota koskeva sopimusehto, kun siitä ei ole neuvoteltu erikseen ja kun rahalaitos ei osoita, että toimituspalkkio liittyy tosiasiallisesti tarjottuihin palveluihin ja niistä aiheutuneisiin kustannuksiin, aiheuttaa huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille ja että kansallisen tuomioistuimen on todettava se pätemättömäksi?

12) Kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta luettuna yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, seuraako sitomattomuusperiaatteesta ja elinkeinonharjoittajaan kohdistuvan varoittavan vaikutuksen periaatteesta, että elinkeinonharjoittaja on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut oikeudenkäynneistä, joissa käsitellään kuluttajien kohtuuttomista sopimusehdoista nostamia pätemättömyyskanteita ja joissa tuomioistuin toteaa nämä ehdot pätemättömiksi kohtuuttomuuden perusteella, jos siitä riippumatta, velvoittaako kansallinen tuomioistuin tuomiossa palauttamaan suoritukset, ensisijaisena vaatimuksena on ehdon toteaminen pätemättömäksi ja suoritusten palauttaminen on ainoastaan siihen nähden liitännäinen vaatimus?

13) Kun otetaan huomioon direktiivissä 93/13 (6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta) tarkoitetut sitomattomuuden periaate ja varoittavan vaikutuksen periaate, voidaanko palauttamista koskevia vaikutuksia, jotka aiheutuvat kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan väliseen sopimukseen sisältyvän kohtuuttoman ehdon toteamisesta pätemättömäksi, rajoittaa ajallisesti hyväksymällä se, että oikeus vaatia suoritusten palauttamista voi vanhentua, vaikka kanne sopimusehdon toteamisesta kohtuuttomuuden perusteella absoluuttisesti pätemättömäksi ei voi kansallisen lainsäädännön mukaan vanhentua?”

Asia C-259/19

36 LG ja PK tekivät 1.7.2011 rahalaitos Banco Bilbao Vizcaya Argentarian kanssa kiinnelainasopimuksen, johon sisältyi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan ehto, jonka mukaan lainanottajan on vastattava kaikista kiinnityksen vahvistamisesta ja rekisteristä poistamisesta aiheutuvista kuluista.

37 Pääasian kantajat nostivat Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceutassa (Ceutan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ja tutkintatuomioistuin, Espanja) kanteen, jossa he vaativat kyseisen ehdon toteamista pätemättömäksi sen kohtuuttomuuden vuoksi.

38 Koska perustelut ovat samankaltaiset kuin asiassa C-224/19 esitetyn ennakkoratkaisupyynnön perustelut, Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [direktiivin 93/13] ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kuluttajien ja käyttäjien suojan sekä sitä kehittävän unionin oikeuskäytännön turvaamiseksi unionin oikeuden mukaista, että Tribunal Supremo on vahvistanut 23.1.2019 antamissaan tuomioissa 44–49 yksiselitteiseksi perusteeksi sen, että kuluttajien kanssa tehtävissä kiinnelainasopimuksissa sopimusehto on kohtuuton, jos siitä ei ole neuvoteltu ja jos siinä vahvistetaan, että kaikista kiinnelainan perustamiskuluista vastaa lainanottaja, ja että kyseisen kohtuuttoman ja pätemättömäksi todetun sopimusehdon eri osatekijät jaetaan ehdosta yksipuolisesti määränneen pankin ja lainanottajana olevan kuluttajan kesken tarkoituksena rajoittaa kansallisen lainsäädännön perusteella perusteettomasti maksettujen suoritusten palautettavaa määrää?

2) Onko lisäksi [direktiivin 93/13] ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kuluttajien ja käyttäjien suojan sekä sitä kehittävän unionin oikeuskäytännön noudattamisen takaamiseksi unionin oikeuden mukaista, että Tribunal Supremo täydentää kohtuuttomuuden vuoksi pätemätöntä sopimusehtoa tulkinnalla, jos ehdon poistaminen ja sen seuraukset eivät vaikuta kiinnelainasopimuksen olemassaoloon?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

Asiassa C-224/19 esitettyjen toisen, kolmannen ja neljännen kysymyksen tutkittavaksi ottaminen

39 Espanjan hallitus väittää, ettei unionin tuomioistuimella ole toimivaltaa ratkaista asiassa C-224/19 esitettyä toista, kolmatta ja neljättä ennakkoratkaisukysymystä, koska ne koskevat kysymystä siitä, kenen on maksettava tietyt kulut voimassa olevan kansallisen lainsäädännön nojalla, ja tämä on kansallisten säännösten tulkintaa ja soveltamista koskeva kysymys, joka on vakiintuneessa oikeuskäytännössä sellaisenaan suljettu unionin tuomioistuimen harkintavallan ulkopuolelle (tuomio 21.10.2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, 22 kohta).

40 Tältä osin on korostettava, että kyseisen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen on ennakkoratkaisupyyntöä tutkiessaan otettava huomioon ennakkoratkaisukysymyksiin liittyvät tosiasiat ja oikeudelliset seikat sellaisina kuin nämä on ennakkoratkaisupyynnössä esitetty. Näin ollen unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tutkia kysymystä siitä, onko ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kansallisista oikeussäännöistä tekemä tulkinta oikea.

41 Sitä vastoin silloin, kun kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuin on lähtökohtaisesti velvollinen ratkaisemaan ne (tuomio 21.10.2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Toisesta, kolmannesta ja neljännestä kysymyksestä käy kuitenkin selvästi ilmi, että unionin tuomioistuinta pyydetään lausumaan direktiivin 93/13 3 artiklan 2 kohdan ja 6 artiklan 1 kohdan tulkinnasta. Tarkemmin sanoen ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy, onko näitä säännöksiä tulkittava siten, että ne ovat esteenä tietylle kansalliselle oikeuskäytännölle. Tästä seuraa, että unionin tuomioistuinta ei missään vaiheessa pyydetä tulkitsemaan kansallista oikeutta.

43 Edellä esitetystä seuraa, että asiassa C-224/19 esitetyt toinen, kolmas ja neljäs kysymys voidaan ottaa tutkittaviksi.

Asiassa C-224/19 esitetyn kahdennentoista kysymyksen tutkittavaksi ottaminen

44 Caixabank riitauttaa asiassa C-224/19 esitetyn kahdennentoista kysymyksen tutkittavaksi ottamisen sekä unionin tuomioistuimen toimivallan vastata siihen ja väittää yhtäältä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole ilmoittanut tähän kysymykseen vastaamiseksi hyödyllisiä seikkoja eli oikeudenkäyntikuluja koskevia kansallisia sääntöjä eikä sitä, missä määrin nämä säännöt voivat loukata direktiivissä 93/13 taattuja kuluttajien oikeuksia, ja toisaalta, että oikeudenkäyntikuluja koskevat kansalliset säännöt kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan.

45 On kuitenkin niin, että vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole ilmoittanut Espanjan oikeuden säännöstä, joka sääntelee oikeudenkäyntikulujen jakautumista pääasiassa, Espanjan hallitus on todennut kirjallisissa huomautuksissaan, että kyseessä on LEC:n 394 §, ja toimittanut pykälän tekstin, joten unionin tuomioistuimella on käytössään tarvittavat tiedot asiassa C-224/19 esitettyyn kahdenteentoista kysymykseen vastaamiseksi. Lisäksi on todettava, että koska tämä kysymys ei koske LEC:n 394 §:n tulkintaa tai soveltamista vaan sitä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa tai 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä LEC:n 394 §:n kaltaisen säännöksen soveltamiselle asiassa C-224/19 kyseessä olevan oikeusriidan olosuhteissa, unionin tuomioistuin on toimivaltainen vastaamaan siihen.

Asiakysymys

46 Aluksi on huomautettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tätä silmällä pitäen tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen (tuomio 7.8.2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, 34 kohta).

47 Lisäksi on todettava, että se, että kansallinen tuomioistuin on muodollisesti esittänyt ennakkoratkaisupyyntönsä viittaamalla tiettyyn unionin oikeuden määräykseen tai säännökseen, ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä tälle kaikkia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä tämän arvioidessa käsiteltävänään olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kansallinen tuomioistuin viitannut niihin kysymyksissään. Unionin tuomioistuimen on poimittava kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon riidan kohde (tuomio 29.9.2016, Essent Belgium, C-492/14, EU:C:2016:732, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

48 Näissä kahdessa yhdistetyssä asiassa esitetyt 15 ennakkoratkaisukysymystä on ryhmiteltävä viiteen osaan, joista ensimmäinen koskee kiinnityksen perustamis- ja kuolettamiskuluja koskevaa ehtoa, toinen toimituspalkkiota edellyttävää ehtoa, kolmas tällaisesta ehdosta mahdollisesti aiheutuvaa sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaa epätasapainoa, neljäs kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömyyden toteamisen vaikutusten ajallista rajoittamista ja viides oikeudenkäyntikulujen jakamista koskevaa kansallista järjestelmää kohtuuttomien sopimusehtojen pätemättömyyttä koskevien kanteiden yhteydessä.

Asiassa C-224/19 esitetyt ensimmäinen, toinen, kolmas, neljäs, viides ja kuudes kysymys ja asiassa C-259/19 esitetyt kaksi kysymystä, jotka koskevat kiinnityksen perustamis- ja kuolettamiskuluja koskevan ehdon pätemättömyyden vaikutuksia

49 Ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet kysyvät näillä kysymyksillä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että jos kohtuuton sopimusehto, jonka mukaan kuluttajan on maksettava kaikki kiinnityksen perustamisesta ja kuolettamisesta aiheutuvat kulut, on pätemätön, kansallinen tuomioistuin kieltäytyy määräämästä kyseisen ehdon mukaisesti maksettujen määrien palauttamisesta kuluttajalle.

50 Tästä on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun sopimusehto on todettu kohtuuttomaksi ja näin ollen pätemättömäksi, kansallisten tuomioistuinten on direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti jätettävä soveltamatta tätä sopimusehtoa, jotta ehdolla ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, paitsi jos viimeksi mainittu vastustaa sitä (ks. mm. tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, 65 kohta ja tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

51 Tästä seuraa, että kansallisella tuomioistuimella ei voi olla valtaa muuttaa kohtuuttomien ehtojen sisältöä, koska tämä voisi myötävaikuttaa sen ehkäisevän vaikutuksen poistamiseen, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin yksinkertaisesti sillä, ettei tällaisia kohtuuttomia ehtoja sovelleta kuluttajiin nähden (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 60 kohta).

52 Niinpä on lähtökohtaisesti katsottava, ettei kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ole koskaan ollut olemassa, joten se ei voi vaikuttaa kuluttajaan. Näin ollen siitä, että tällainen ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 61 kohta).

53 Unionin tuomioistuin on siten jo katsonut, että kansallisen tuomioistuimen on tehtävä kaikki kansallisen oikeuden perusteella kyseisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta seuraavat päätelmät sen varmistamiseksi, ettei kyseinen ehto sido kuluttajaa (tuomio 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, 49 kohta). Erityisesti kansallisen tuomioistuimen velvollisuus sivuuttaa kohtuuton sopimusehto, joka velvoittaa perusteettomiksi osoittautuvien summien maksamiseen, sisältää lähtökohtaisesti sen, että nämä määrät on vastaavasti palautettava (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 62 kohta).

54 Tämän jälkeen on myös todettava, että se seikka, että kohtuuttomaksi todetun sopimusehdon ei katsota koskaan olleen olemassa, on omiaan oikeuttamaan niiden mahdollisten kansallisten säännösten soveltamisen, joilla säännellään kiinnityksen perustamista ja kiinnityksen kuolettamista koskevien kulujen jakautumista, jos osapuolet eivät ole päässeet sopimukseen. Kun näiden säännösten mukaan lainanottaja vastaa kaikista näistä kuluista tai osasta niitä, direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta tai 7 artiklan 1 kohta eivät ole esteenä sille, että kuluttajalta evätään oikeus saada palautetuksi näiden kulujen se osa, josta kuluttajan on itse vastattava.

55 Kaiken edellä esitetyn perusteella asiassa C-224/19 esitettyihin ensimmäiseen, toiseen, kolmanteen, neljänteen, viidenteen ja kuudenteen kysymykseen ja asiassa C-259/19 esitettyihin kahteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että kun kohtuuton sopimusehto, jonka mukaan kuluttajan on maksettava kaikki kiinnityksen perustamisesta ja kuolettamisesta aiheutuvat kulut, on pätemätön, kansallinen tuomioistuin kieltäytyy määräämästä kyseisen ehdon mukaisesti maksettujen määrien palauttamisesta kuluttajalle, ellei kansallisen oikeuden säännöksissä, joita sovellettaisiin, jos tällaista ehtoa ei olisi, velvoiteta kuluttajaa maksamaan näitä kuluja kokonaan tai osittain.

Asiassa C-224/19 esitetyt seitsemäs, kahdeksas, yhdeksäs ja kymmenes kysymys, jotka koskevat toimituspalkkion maksamiseen velvoittavan sopimusehdon kohtuuttomuuden ja avoimuuden valvontaa

56 Näillä kysymyksillä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy, onko direktiivin 93/13 3 artiklaa, 4 artiklan 2 kohtaa ja 5 artiklaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jossa suljetaan pois sellaisen sopimusehdon kohtuuttomuuden arviointi, jossa velvoitetaan kuluttaja maksamaan toimituspalkkio, sillä perusteella, että se on direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukainen sopimuksessa määrätyn hinnan osatekijä, ja jonka mukaan tällainen ehto riittää täyttämään viimeksi mainitussa säännöksessä säädetyn avoimuusvaatimuksen.

57 Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava aluksi, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt seitsemännen, kahdeksannen, yhdeksännen ja kymmenennen kysymyksen lähtemällä siitä olettamasta, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa ei ole saatettu osaksi Espanjan oikeusjärjestystä.

58 Esitettyihin ennakkoratkaisukysymyksiin vastaamiseksi ei kuitenkaan ole tarpeen lausua siitä, onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohta saatettu tosiasiallisesti osaksi Espanjan oikeusjärjestystä (ks. vastaavasti ja analogisesti tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 42 kohta).

59 On nimittäin huomautettava yhtäältä, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdalla, luettuna yhdessä direktiivin 8 artiklan kanssa, annetaan kuitenkin jäsenvaltioille mahdollisuus säätää lainsäädännössään, jolla tämä direktiivi saatetaan osaksi kansallista oikeutta, että ”sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi” ei koske kyseisessä säännöksessä tarkoitettuja sopimusehtoja, jos nämä sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi (ks. vastaavasti tuomio 3.6.2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, 32 kohta; tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 41 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 45 kohta).

60 Erityisesti direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa ainoastaan todetaan, että sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä eikä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

61 Näin ollen pääasiassa sopimusehdon, jossa kuluttaja velvoitetaan maksamaan toimituspalkkio, kohtuuttomuuden arviointia voidaan rajoittaa mainitun 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti vain, mikäli ehto koskee jompaakumpaa edellä mainituista kahdesta seikasta.

62 Unionin tuomioistuin on jo todennut tämän osalta, että sopimusehdot, jotka kuuluvat mainitussa säännöksessä tarkoitetun ”sopimuksen pääkohteen” käsitteen alaan, on ymmärrettävä ehdoiksi, joilla vahvistetaan kyseisen sopimuksen olennaiset suoritukset ja jotka sellaisina määrittävät sopimusta. Sopimusehdot, jotka ovat luonteeltaan liitännäisiä sopimussuhteen keskeisen sisällön määrittäviin sopimusehtoihin nähden, eivät sitä vastoin kuulu tämän käsitteen alaan (tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 35 ja 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 32 kohta).

63 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida kyseisen luottosopimuksen luonteen, systematiikan ja ehtojen sekä sen oikeudellisen ja tosiasiallisen asiayhteyden perusteella, onko kyseinen ehto olennainen osa pääasiassa kyseessä olevaa kiinnelainasopimusta (ks. analogisesti 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

64 Kansallisen tuomioistuimen ohjaamiseksi tulkinnassa on kuitenkin hyödyllistä täsmentää, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen käsitteiden ”pääkohde” ja ”hinta” täsmällistä ulottuvuutta ei voida määritellä kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY (EUVL 2008, L 133, s. 66) 3 artiklan g alakohdassa tarkoitetun käsitteen ”kuluttajalle aiheutuvat luoton kokonaiskustannukset” perusteella (tuomio 26.2.2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, 47 kohta). Toimituspalkkiota ei voida pitää kiinnelainan olennaisena suorituksena vain sillä perusteella, että se sisältyy lainan kokonaiskustannuksiin.

65 Lisäksi direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan sanamuodosta ilmenee, että ehtojen, joiden mahdollista kohtuuttomuutta ei voida arvioida, toisen ryhmän ulottuvuus on suppea, koska se koskee ainoastaan sovitun hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin, ja tämä poissulkeminen selittyy sillä, että ei ole olemassa asteikkoa tai oikeudellista arviointiperustetta, jolla tämän asianmukaisuuden valvontaa voitaisiin säännellä ja ohjailla. Ehdot, jotka koskevat kuluttajan luotonantajalle tekemää vastasuoritusta tai jotka vaikuttavat todelliseen hintaan, joka kuluttajan on maksettava luotonantajalle, eivät siis kuulu lähtökohtaisesti tähän ehtojen toiseen ryhmään lukuun ottamatta kysymystä siitä, onko sopimuksessa määrätty vastasuorituksen määrä tai hinta asianmukaisessa suhteessa luotonantajan vastineena suorittamaan palveluun (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 34 ja 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

66 Toisaalta unionin tuomioistuin on korostanut, että direktiivin 93/13 5 artiklassa olevaa selkeän ja ymmärrettävän laadinnan vaatimusta sovelletaan joka tapauksessa eli myös silloin, kun sopimusehto kuuluu mainitun direktiivin 4 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan ja vaikka asianomainen jäsenvaltio ei olisikaan pannut kyseistä säännöstä täytäntöön. Tämä vaatimus ei voi rajoittua ainoastaan sopimusehdon muodolliseen ja kieliopilliseen ymmärrettävyyteen (tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 46 kohta).

67 Päinvastoin on niin, että koska direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli muun muassa tietojen puolesta, mainittua vaatimusta on tulkittava laajasti siten, että sen lisäksi, että sopimusehdon on oltava kieliopillisesti kuluttajalle ymmärrettävä, sopimuksessa esitetään avoimesti sen mekanismin konkreettinen toiminta, johon asianomaisessa ehdossa viitataan, sekä tarvittaessa tämän mekanismin ja muissa sopimusehdoissa määrätyn mekanismin välinen suhde siten, että kuluttajalla on mahdollisuus täsmällisten ja ymmärrettävien perusteiden nojalla arvioida, minkälaisia taloudellisia seurauksia siitä hänelle aiheutuu (ks. vastaavasti tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 70–73 kohta; tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 37 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 43 kohta).

68 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkasteltava pääasiassa kyseessä olevan sopimusehdon selkeyttä ja ymmärrettävyyttä kaikkien olennaisten tosiseikkojen, joihin kuuluvat luotonantajan luottosopimusta koskevien neuvottelujen yhteydessä tekemä mainonta ja antamat tiedot, perusteella ja siten, että se ottaa huomioon tarkkaavaisuuden tason, jota voidaan odottaa tavanomaisesti valistuneelta ja kohtuullisen tarkkaavaiselta ja huolelliselta keskivertokuluttajalta (ks. vastaavasti tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 74 kohta; tuomio 26.2.2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, 75 kohta; tuomio 20.9.2017, Andriciuc ym., C-186/16, EU:C:2017:703, 46 ja 47 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 46 kohta).

69 Tästä seuraa, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohta ja 5 artikla ovat esteenä oikeuskäytännölle, jonka mukaan sopimusehtoa pidetään itsessään avoimena ilman, että olisi tarpeen suorittaa edellisessä kohdassa kuvatun kaltaista tutkintaa.

70 Näissä olosuhteissa kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ottaa huomioon kaikki sopimuksen tekoon liittyvät olosuhteet ja tarkistaa, onko rahalaitos ilmoittanut kuluttajalle riittävät tiedot, jotta tämä saisi tietoonsa sen ehdon sisällön ja toimintatavan, jossa hänelle asetetaan velvollisuus maksaa toimituspalkkio, sekä sen aseman lainasopimuksessa. Tällä tavoin kuluttaja saa tiedon tätä palkkiota vastaavan maksun perusteista (ks. analogisesti tuomio 26.2.2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, 77 kohta) ja voi näin arvioida sitoumuksensa ulottuvuuden ja erityisesti kyseessä olevan sopimuksen kokonaiskustannukset.

71 Kaiken edellä esitetyn perusteella seitsemänteen, kahdeksanteen, yhdeksänteen ja kymmenenteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 3 artiklaa, 4 artiklan 2 kohtaa ja 5 artiklaa on tulkittava siten, että sopimusehdot, jotka kuuluvat ”sopimuksen pääkohteen” käsitteen alaan, on ymmärrettävä ehdoiksi, joilla vahvistetaan kyseisen sopimuksen olennaiset suoritukset ja jotka sellaisina määrittävät sopimusta. Sopimusehdot, jotka ovat luonteeltaan liitännäisiä sopimussuhteen keskeisen sisällön määrittäviin sopimusehtoihin nähden, eivät sitä vastoin kuulu tämän käsitteen alaan. Se, että toimituspalkkio sisältyy kiinnelainan kokonaiskustannuksiin, ei merkitse sitä, että palkkio olisi lainan olennainen suoritus. Jäsenvaltion tuomioistuimen on joka tapauksessa tutkittava sopimuksen pääkohdetta koskevan sopimusehdon selkeys ja ymmärrettävyys riippumatta siitä, onko mainitun direktiivin 4 artiklan 2 kohta saatettu osaksi kyseisen jäsenvaltion oikeusjärjestystä.

Yhdestoista kysymys, joka koskee mahdollista sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaa epätasapainoa, joka johtuu lausekkeesta, jossa velvoitetaan maksamaan toimituspalkkio

72 Yhdennellätoista kysymyksellä asiassa C-224/19 ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kuluttajan ja rahalaitoksen välisen lainasopimuksen ehto, jossa velvoitetaan kuluttaja maksamaan toimituspalkkio, aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille vastoin lojaliteettiperiaatetta, kun rahalaitos ei osoita, että tämä palkkio vastaa tosiasiallisesti suoritettuja palveluja ja aiheutuneita kuluja.

73 Tästä on huomautettava aluksi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimella on toimivalta tulkita direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdan mukaista ”kohtuuttoman ehdon” käsitettä ja niitä perusteita, joita kansallinen tuomioistuin voi tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoa direktiivin säännökset huomioon ottaen, ja kansallisen tuomioistuimen on kyseisten perusteiden avulla lausuttava tietyn sopimusehdon konkreettisesta luokittelusta esillä olevan asian olosuhteet huomioon ottaen. Tästä seuraa, että unionin tuomioistuimen on esitettävä kansalliselle tuomioistuimelle vain ne seikat, jotka kansallisen tuomioistuimen halutaan ottavan huomioon kyseisen sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidessaan (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

74 Kysymykseen siitä, onko direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja lojaliteettiperiaatteen mukaisia vaatimuksia noudatettu, on todettava, että – kun otetaan huomioon direktiivin 93/13 16. perustelukappale – kansallisen tuomioistuimen on tämän selvittämiseksi tutkittava, voisiko kuluttajaa lojaalisti ja oikeudenmukaisesti kohteleva elinkeinonharjoittaja perustellusti odottaa, että kuluttaja olisi hyväksynyt tällaisen ehdon sen jälkeen, kun siitä olisi erikseen neuvoteltu (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 50 kohta).

75 Mahdollisesta huomattavasta epätasapainosta unionin tuomioistuin on jo katsonut, että se voi seurata jo pelkästään siitä, että loukataan riittävän vakavalla tavalla sitä oikeudellista asemaa, jossa kuluttaja kyseisen sopimuksen osapuolena on sovellettavien kansallisten säännösten nojalla, olipa kyse

kuluttajalle näiden säännösten mukaisesti kuuluvien sopimukseen perustuvien oikeuksien sisällön rajoittamisesta tai niiden käyttämisen estämisestä taikka jonkin sellaisen lisävelvoitteen asettamisesta kuluttajalle, josta ei säädetä kansallisissa säännöksissä (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 51 kohta).

76 Lisäksi direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen (tuomio 3.10.2019, Kiss ja CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, 52 kohta).

77 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava pääasiassa kyseessä olevan ehdon mahdollista kohtuuttomuutta näiden arviointiperusteiden valossa.

78 Tässä yhteydessä on otettava huomioon se, että – kuten ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamista tiedoista ilmenee – lain 2/2009 mukaan asiakkaalle vyörytettyjen palkkioiden tai kulujen on vastattava tosiasiallisesti suoritettuja palveluja tai aiheutuneita kustannuksia. Tästä seuraa, että ehto, jonka seurauksena elinkeinonharjoittaja vapautetaan velvollisuudesta osoittaa, että nämä edellytykset täyttyvät toimituspalkkion osalta, voi, ellei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kaikkien sopimusehtojen valossa suorittamasta tarkistuksesta muuta johdu, vaikuttaa epäedullisesti kuluttajan oikeusasemaan ja näin ollen aiheuttaa huomattavan epätasapainon kuluttajan vahingoksi vastoin lojaliteettiperiaatetta.

79 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella asiassa C-224/19 esitettyyn yhdenteentoista kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kuluttajan ja rahalaitoksen välisen lainasopimuksen ehto, jossa velvoitetaan kuluttaja maksamaan toimituspalkkio, on omiaan aiheuttamaan kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille vastoin lojaliteettiperiaatetta, kun rahalaitos ei osoita, että tämä palkkio vastaa tosiasiallisesti suoritettuja palveluja ja sille aiheutuneita kuluja, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava.

Asiassa C-224/19 esitetty kolmastoista kysymys, joka koskee kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden vaikutusten rajoittamista asettamalla vanhentumisaika

80 Asiassa C-224/19 esittämällään kolmannellatoista kysymyksellä, joka on tutkittava ennen kahdettatoista kysymystä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jonka mukaan sellaisen kanteen nostamiseen, jossa vedotaan kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömyyden toteamisesta aiheutuviin palauttamista koskeviin vaikutuksiin, sovelletaan vanhentumisaikaa, vaikka kansallisen lainsäädännön nojalla kohtuuttoman sopimusehdon absoluuttisen pätemättömyyden julistamista koskeva kanne ei vanhene.

81 Tässä yhteydessä on huomautettava, että direktiivillä 93/13 kuluttajille taattu suoja on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jolla kansallista tuomioistuinta kielletään vanhentumisajan päätyttyä toteamasta, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa oleva sopimusmääräys on kohtuuton (tuomio 21.11.2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, 38 kohta).

82 Unionin tuomioistuin on kuitenkin jo todennut, että kuluttajansuoja ei ole absoluuttinen (tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 68 kohta) ja että se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset preklusiiviset määräajat, joilla edistetään oikeusvarmuutta, on unionin oikeuden mukaista (tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, 41 kohta ja tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 69 kohta).

83 Tästä on todettava, että koska unioni ei ole antanut asiasta erityissäännöksiä, jäsenvaltioiden asiana on säätää sisäisessä oikeusjärjestyksessään direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa ja 7 artiklan 1 kohdassa säädetyn kuluttajansuojan toteuttamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla. Menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eikä niillä saada tehdä unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate) (ks. vastaavasti mm. tuomio 26.10.2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

84 Tästä seuraa, että unionin oikeus ei ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa säädetään, että kanne, jossa vaaditaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden toteamista, ei vanhene, mutta jossa asetetaan vanhentumisaika vaatimukselle, jossa vedotaan tätä toteamista koskeviin palauttaviin vaikutuksiin, edellyttäen, että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudatetaan.

85 Erityisesti tehokkuusperiaatteesta unionin tuomioistuin on jo todennut, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysäännös unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava ottaen huomioon tämän säännöksen merkitys koko menettelyssä, sen kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä. Huomioon on tällöin tarvittaessa otettava kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä menettelyn moitteeton kulku (tuomio 26.6.2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

86 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että pääasiassa on kyse siviililain 1964 §:n 2 momentissa säädetyn viiden vuoden vanhentumisajan mahdollisesta soveltamisesta kanteeseen, jossa vedotaan kiinnelainasopimuksen kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden toteamisen palauttaviin vaikutuksiin.

87 Koska kolmen vuoden vanhentumisajat (tuomio 15.4.2010, Barth, C-542/08, EU:C:2010:193, 28 kohta) tai kahden vuoden vanhentumisajat (tuomio 15.12.2011, Banca Antoniana Popolare Veneta, C-427/10, EU:C:2011:844, 25 kohta) on katsottu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tehokkuusperiaatteen mukaisiksi, on katsottava, että viiden vuoden vanhentumisaika, jota sovelletaan kanteeseen, jolla pyritään vetoamaan kohtuuttoman ehdon pätemättömyyden toteamiseen liittyviin palauttaviin vaikutuksiin, ei lähtökohtaisesti – ellei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tämän tuomion 85 kohdassa mainittuja seikkoja koskevassa arvioinnissaan toisin totea – näytä tekevän direktiivissä 93/13 vahvistettujen oikeuksien käyttämistä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

88 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii myös, onko tehokkuusperiaatteen kanssa, luettuna yhdessä oikeusvarmuuden periaatteen kanssa, yhteensopiva sellainen kansallinen oikeuskäytäntö, jonka mukaan viiden vuoden vanhentumisaika sellaisen kanteen nostamiselle, jossa vedotaan kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömyyden toteamista seuraaviin palauttamista koskeviin vaikutuksiin, alkaa kulua tämän ehdon sisältävän sopimuksen tekemisestä.

89 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että tämä siviililain 1964 §:n 2 momentissa säädetty määräaika alkaa kulua kohtuuttoman ehdon sisältävän kiinnelainasopimuksen tekemisestä, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin tarkistettava.

90 Tämän osalta on otettava huomioon se seikka, että on mahdollista, että kuluttajat eivät tiedä kiinnelainasopimuksen ehdon olevan kohtuuton tai eivät miellä direktiivin 93/13 mukaisten oikeuksiensa laajuutta (ks. vastaavasti tuomio 13.9.2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, 69 kohta).

91 Viiden vuoden vanhentumisajan, joka alkaa kulua sopimuksen tekemisestä, soveltaminen siltä osin kuin se merkitsee sitä, että kuluttaja voi vaatia kohtuuttomaksi todetun sopimusehdon nojalla suoritettujen maksujen palauttamista vain viiden ensimmäisen vuoden kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta riippumatta siitä, tiesikö hän tai saattoiko hän kohtuudella tietää tämän ehdon kohtuuttomuudesta, on omiaan tekemään suhteettoman vaikeaksi tälle kuluttajalle direktiivillä 93/13 annettujen oikeuksien käyttämisen ja näin ollen loukkaamaan tehokkuusperiaatetta luettuna yhdessä oikeusvarmuuden periaatteen kanssa.

92 Kaiken edellä esitetyn perusteella asiassa C-224/19 esitettyyn kolmanteentoista kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä sille, että sellaisen kanteen nostamiseen, jossa vedotaan kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömyyden toteamisesta aiheutuviin palauttamista koskeviin vaikutuksiin, sovelletaan vanhentumisaikaa, kunhan tämän vanhentumisajan alkamisajankohta ja kesto eivät tee tällaista palauttamista koskevan kuluttajan oikeuden käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

Asiassa C-224/19 esitetty kahdestoista kysymys, joka koskee oikeudenkäyntikulujen jakamista koskevan lakisääteisen järjestelmän yhteensopivuutta direktiivin 93/13 kanssa

93 Asiassa C-224/19 esittämällään kahdennellatoista kysymyksellä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä järjestelmälle, jonka mukaan osa oikeudenkäyntikuluista voidaan määrätä kuluttajan maksettavaksi niiden perusteettomasti maksettujen summien määrän mukaan, jotka kuluttajalle palautetaan sen vuoksi, että sopimusehto on todettu pätemättömäksi sen kohtuuttomuuden vuoksi.

94 Unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta nimittäin ilmenee, että LEC:n 394§:n soveltaminen voi johtaa siihen, että elinkeinonharjoittajaa ei velvoiteta korvaamaan kaikkia oikeudenkäyntikuluja silloin, kun kuluttajan nostama kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömäksi toteamista koskeva kanne hyväksytään kokonaisuudessaan mutta kyseisen ehdon nojalla maksettujen summien palauttamista koskeva vaatimus hyväksytään vain osittain.

95 Tämän tuomion 83 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee tältä osin, että kansallisissa tuomioistuimissa käydystä oikeudenkäynnistä aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen jakaminen kuuluu jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian piiriin edellyttäen, että vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteita noudatetaan.

96 Näin ollen on todettava, että unionin tuomioistuimelle esitetyssä asiakirja-aineistossa ei ole mitään, minkä perusteella voitaisiin todeta, että mainittua järjestelmää sovelletaan eri tavalla sen mukaan, vahvistetaanko kyseessä oleva oikeus unionin oikeudessa vai kansallisessa oikeudessa. On kuitenkin tarpeen lausua siitä, onko tehokkuusperiaatteen mukaista velvoittaa kuluttaja vastaamaan oikeudenkäyntikuluista hänelle palautettujen määrien mukaan, vaikka hän on voittanut asian riidanalaisen ehdon kohtuuttomuuden osalta.

97 Tehokkuusperiaatteen noudattamista arvioitaessa on otettava huomioon tämän tuomion 85 kohdassa mainitut seikat.

98 Nyt käsiteltävässä asiassa direktiivissä 93/13 annetaan kuluttajalle oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamiseksi ja sen soveltamatta jättämiseksi. Se, että tällaisesta oikeudenkäynnistä aiheutuvien kulujen jakaminen saatetaan riippuvaiseksi ainoastaan aiheettomasti maksetuista määristä, jotka on määrätty palautettaviksi, saattaa johtaa siihen, että kuluttaja ei käytä mainittua oikeutta niiden kulujen vuoksi, jotka kanteesta aiheutuisi (ks. vastaavasti tuomio 13.9.2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, 69 kohta).

99 Kaiken edellä esitetyn perusteella asiassa C-224/19 esitettyyn kahdenteentoista kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa sekä tehokkuusperiaatetta on tulkittava siten, että ne ovat esteenä järjestelmälle, jossa sallitaan se, että osa oikeudenkäyntikuluista voidaan määrätä kuluttajan maksettavaksi niiden aiheettomasti maksettujen määrien mukaan, jotka hänelle palautetaan sen jälkeen, kun sopimusehto on todettu pätemättömäksi ehdon kohtuuttomuuden vuoksi, koska tällaisella järjestelmällä luodaan olennainen este, joka on omiaan johtamaan siihen, että kuluttaja ei käytä direktiivissä 93/13 vahvistettua oikeutta sopimusehtojen mahdollisen kohtuuttomuuden tehokkaaseen tuomioistuinvalvontaan.

Oikeudenkäyntikulut

100 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että kun kohtuuton sopimusehto, jonka mukaan kuluttajan on maksettava kaikki kiinnityksen perustamisesta ja kuolettamisesta aiheutuvat kulut, on pätemätön, kansallinen tuomioistuin kieltäytyy määräämästä kyseisen ehdon mukaisesti maksettujen määrien palauttamisesta kuluttajalle, ellei kansallisen oikeuden säännöksissä, joita sovellettaisiin, jos tällaista ehtoa ei olisi, velvoiteta kuluttajaa maksamaan näitä kuluja kokonaan tai osittain.**

2) **Direktiivin 93/13 3 artiklaa, 4 artiklan 2 kohtaa ja 5 artiklaa on tulkittava siten, että sopimusehdot, jotka kuuluvat ”sopimuksen pääkohteen” käsitteen alaan, on ymmärrettävä ehdoiksi, joilla vahvistetaan kyseisen sopimuksen olennaiset suoritukset ja jotka sellaisina määrittävät sopimusta. Sopimusehdot, jotka ovat luonteeltaan liitännäisiä sopimussuhteen keskeisen sisällön määrittäviin sopimusehtoihin nähden, eivät sitä vastoin kuulu tämän käsitteen alaan. Se, että toimituspalkkio sisältyy kiinnelainan kokonaiskustannuksiin, ei merkitse sitä, että palkkio olisi lainan olennainen suoritus. Jäsenvaltion tuomioistuimen on joka tapauksessa tutkittava sopimuksen pääkohdetta koskevan sopimusehdon selkeys ja ymmärrettävyys riippumatta siitä, onko mainitun direktiivin 4 artiklan 2 kohta saatettu osaksi kyseisen jäsenvaltion oikeusjärjestystä.**

3) **Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kuluttajan ja rahalaitoksen välisen lainasopimuksen ehto, jossa velvoitetaan kuluttaja maksamaan toimituspalkkio, on omiaan aiheuttamaan kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille vastoin lojaliteettiperiaatetta, kun rahalaitos ei osoita, että tämä palkkio vastaa tosiasiallisesti suoritettuja palveluja ja sille aiheutuneita kuluja, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava.**

4) **Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä sille, että sellaisen kanteen nostamiseen, jossa vedotaan kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömyyden toteamisesta aiheutuviin palauttamista koskeviin vaikutuksiin, sovelletaan vanhentumisaikaa, kunhan tämän vanhentumisajan alkamisajankohta ja kesto eivät tee tällaista palauttamista koskevan kuluttajan oikeuden käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.**

5) Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa sekä tehokkuusperiaatetta on tulkittava siten, että ne ovat esteenä järjestelmälle, jossa sallitaan se, että osa oikeudenkäyntikuluista voidaan määrätä kuluttajan maksettavaksi niiden aiheettomasti maksettujen määrien mukaan, jotka hänelle palautetaan sen jälkeen, kun sopimusehto on todettu pätemättömäksi ehdon kohtuuttomuuden vuoksi, koska tällaisella järjestelmällä luodaan olennainen este, joka on omiaan johtamaan siihen, että kuluttaja ei käytä direktiivissä 93/13 vahvistettua oikeutta sopimusehtojen mahdollisen kohtuuttomuuden tehokkaaseen tuomioistuinvalvontaan.

Allekirjoitukset